

country; reveals the role head of the educational institution in the process of organizational culture, presented the process of formation of organizational culture as general recommendations and direction of possible changes.

Keywords: organization; organizational culture of an educational institution; organizational culture; types of organizational culture.

Рецензенти

Калініна Л. М. – д. пед. н., проф.,
Онаць О. М. – канд. пед. н.

Стаття надійшла до редакції 25.12.2013

УДК 378+303.823.3+377.35

В. В. Візнюк

НАСТАНОВА ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ НАДІЙНОСТІ У МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Стаття присвячена актуалізації настанови як педагогічній умові формування професійної надійності майбутніх керівників навчальних закладів. Розкрито сутність поняття «педагогічна умова». Проаналізовано основні наукові дослідження феномену «настанова». Уточнено поняття атияду. Обґрунтовано, що актуалізація настанови забезпечує підвищенню рівня кваліфікації керівника навчального закладу та сприяє здійсненню якісної і ефективної професійної діяльності.

Ключові слова: керівник навчального закладу; настанова; педагогічні умови; професійна надійність; професійна підготовка.

Вступ. Сучасний стан розвитку вітчизняної освіти актуалізує проблему формування професійно надійних керівників навчальних закладів, які б майстерно володіли не тільки знаннями, вміннями та навичками, а й здатністю результативно та творчо мислити, діяти і саморозвиватися. Актуальність порушеної проблеми, зумовлює необхідність реалізації настанови як педагогічної умови формування професійної надійності майбутніх керівників навчальних закладів.

Поняття настанови є предметом дослідження багатьох науковців, її розглядали психологи (О. Асмолов, О. Бодальов, В. Норакидзе, О. Петровський, А. Прангішвілі, Д. Узнадзе та ін.). У психології настанова розглядається як одна із форм готовності. Питання готовності до професійної діяльності вивчали багато дослідників (Г. Балл, К. Дурай-Новакова, Л. Кондрашова, А. Линенко, О. Мороз, В. Сластьонін та ін.).

Незважаючи на те, що проблема готовності до педагогічної діяльності висвітлена у багатьох наукових працях, окремі аспекти зазначеної проблематики залишаються недостатньо вивченими. Зокрема, потребує дослідження настанова, як одна з форм готовності, яку ми обрали у якості педагогічної умови формування професійної надійності майбутніх керівників навчальних закладів.

Метою статті є теоретичне обґрунтування необхідності актуалізації настанови як педагогічної умови формування професійної надійності майбутнього керівника навчального закладу.

Умови формування професійної надійності.

Професійна надійність є важливим особистісним утворенням людини і охоплює всі сфери діяльності керівника навчального закладу.

Як відомо, поняття «надійність» пов'язують з безвідмовністю, безпомилковістю, стійкістю, тобто з особливим станом людини. У педагогічних дослідженнях професійна надійність майбутнього фахівця розглядається переважно як особливий стан людини, що проявляється у відповідності її функціонування до стандарту якості професійної праці, визначеного фахівця.

Отже, можна стверджувати, що професійна надійність повинна бути притаманна усім фахівцям і в тому числі майбутнім керівникам навчальних закладів, і є необхідною умовою ефективності процесу професійного становлення майбутнього фахівця.

Перш ніж розглянути настанову як педагогічну умову, необхідно чітко визначити поняття: «умова» та «педагогічні умови».

З філософської точки зору термін «умова» визначається «як те, від чого залежить дещо інше (зумовлене); суттєвий компонент комплексу об'єктів (речей, їх станів, взаємодій), з наявності якого з необхідністю слідує існування даного явища» (Философский энциклопедический словарь, 1983, с. 707-708). Сучасна педагогічна наука розглядає категорію «умова» як сукупність перемінних природних, соціальних, зовнішніх та внутрішніх впливів, що впливають на фізичний,

психічний, моральний розвиток людини, його поведінку; виховання і навчання, формування особистості (Полонский В. М., 2004, с. 36).

На думку В. Андреева, педагогічні умови – це результат цілеспрямованого відбору, конструювання та застосування елементів змісту, методів (приймів), а також організаційних форм навчання для досягнення цілей (Андреев В. И., 2006, с. 124). З. Курлянд розуміє психолого-педагогічні умови як зовнішні та внутрішні обставини, які впливають на методи і форми організації навчально-виховного процесу в педагогічному вищому навчальному закладі (Курлянд З. Н., 2008).

Однією з педагогічних умов формування професійної надійності майбутніх керівників навчальних закладів у період навчання у магістратурі нами було визначено актуалізацію настанови на професійну діяльність фахівців у контексті формування професійної надійності. Від настанови на професійну діяльність залежить активність навчальної діяльності студента та ставлення майбутнього фахівця до обраної професії. Від того, наскільки ця настанова важлива і є прогресуючою залежатиме розвиток майбутнього фахівця у професійній сфері. Настанова на професійну діяльність є вирішальною у процесі навчання у вищому педагогічному навчальному закладі: при вивченні фахової літератури, на лекційних і семінарських заняттях, у процесі педагогічної практики, де настанова також проявляється на базі актуальної потреби (професійна діяльність) і ситуації її задоволення (професійні ситуації).

У психологічних дослідженнях феномен «настанова» розглядається багатьма науковцями, що спонукає до розгорнутого аналізу експериментальних досліджень. В цьому аспекті велике значення мають дослідження школи Д. Узнадзе. Загальне положення цієї теорії складається з того, що виникненню психічних процесів, які усвідомлюються передуює стан, який визначається науковцем, як готовність до певної активності, виникнення якої залежить від наявності певних умов: від потреби, актуально діючій в даному організмі, і від об'єктивної ситуації задоволення цієї потреби (Узнадзе Д. Н. 2001, с. 131).

Згідно результатів досліджень Д. Узнадзе настановам належить роль того первинного, що передуює усім психічним процесам. Науковець розглядає настанову як стан, який надає діяльності суб'єкта певну спрямованість, вносить в неї специфічну потребу діяти саме таким чином. Однак, Д. Узнадзерозглядаєнастановуякнеусвідомленудіюоорганізму (Узнадзе Д. Н., 2001).

Послідовники теорії настанови були його учні: Ш. Надірашвілі, А. Прангішвілі, Ш. Чхартішвілі та інші.

А. Прангішвілі відмічає, що особливістю діяльності є те, що вона виникає на основі готовності до певної форми реагування – наста-

нови, жодна діяльність не виникає з «пустого місця». Готовність до певної форми реагування (настанова) формується під впливом певних зовнішніх і внутрішніх умов, усвідомленого або неусвідомленого сприймання інформації. Готовність сама є формою діяльності суб'єкту, і як така включається в загальний потік його дій (Прангішвілі А. С., 1973, с. 11).

Ш. Чхартішвілі продовжуючи дослідження теорії Д. Узнадзе виділяє настанову тільки по відношенню до предмету, який «потрібен» суб'єкту, а також розглядає первинну та фіксовану настанову. Так, первинна настанова – це завжди стан суб'єкту, його модус, в якому завчасно відображено загальний характер всієї поведінки, також це явище динамічного порядку та «сама знімає себе» після того, як скоєні акти поведінки, що призвели до задоволення потреби. Отже, первинна настанова – є перехідним станом. Фіксована вторинна настанова належить до «станів хронічного порядку», які іноді зберігаються на протязі всього життя (Чхартішвілі Ш. Н., 1971).

О. Асмолов, як і дослідники школи Д. Узнадзе, виділяє потребу і ситуацію задоволення потреби, як умови виникнення настанови. Також, науковець вказує на зв'язок між настановою і сприйняттям об'єкту: настанова виникає до будь-якої діяльності, в тому числі і до сприйняття, але для виникнення настанови необхідно сприйняття ситуації задоволення потреби (Асмолов А. Г., 2002, с. 45). Автор розглядаючи психологічну будову діяльності людини, виділяє об'єктивні фактори, які викликають різні настанови, це – мотив (предмет потреби), ціль і умови здійснення дії (Асмолов А. Г., 2002).

У своїх дослідженнях В. Ядов розглянув соціальне настановлення як цілісне утворення, розробив концепцію диспозиційної регуляції соціальної поведінки особистості. Сутність якої полягає в тому що соціальні настанови складають певну ієрархічну диспозиційну систему. Виходячи з даної концепції, науковець виділяє чотири рівні диспозиції: перший – елементарні фіксовані настанови; другий – соціальні фіксовані настанови або атитюди; третій – базові соціальні настанови; четвертий – ціннісні орієнтації особистості (Ядов В. А., 1975).

У соціальній психології феномен настанова трактується як атитюд (соціальна настанова), настанова – це діяльність особистості на індивідуальному рівні, а атитюд виконує свої функції на соціальному рівні. Особливістю є те, що атитюд діє одночасно і як частина психологічної структури особистості і як частина соціальної структури. На поведінку людини впливає атитюд, за допомогою якого зменшуються конфлікти між мотивами і внутрішньою напругою особистості. Соціальна настанова спроможна скеровувати та регулювати діяльність професіонала.

Наукова література представлена великою кількістю досліджень, що присвячені сукупності

настанов особистості, які направлені на саму себе, тобто Я-концепція. Я-концепція є предметом дослідження багатьох вчених: Р. Бернса, У. Джеймса, Ч. Кули, В. Семиченко та інші. Під час професійної підготовки виникає необхідність у формуванні професійної Я-концепції, оскільки вона є важливим фактором організації психіки і поведінки індивіду та визначає інтерпретацію досвіду і служить джерелом сподівань особистості.

Особливу роль у формуванні професійної надійності майбутнього керівника навчального закладу відіграє внутрішня узгодженість особистості. На думку Р. Бернса, Я-концепція це засіб забезпечення внутрішньої узгодженості, який в сутності визначає не тільки те, що являє собою індивід, але і те, що він думає, як дивиться на свій діяльнісний початок і можливості розвитку в майбутньому (Бернс Р., 1986).

Автор розглядає Я-концепцію як сукупність настанов направлених на самого себе та структурує на три головних складових: когнітивну, емоційно-оціночну, поведінкову. Вони конкретизуються наступним чином:

1. образ Я – уявлення індивіду про самого себе;
2. самооцінка – афективна оцінка цього уявлення, яка може володіти різною інтенсивністю, оскільки конкретні риси образу Я можуть викликати більш або менш сильні емоції, пов'язані з їх прийняттям або обговоренням.
3. потенційна поведінкова реакція, конкретні дії, які можуть бути викликані образом Я і самооцінкою (Бернс Р., 1986, с. 32).

Р. Бернс досліджує Я-концепцію як динамічну сукупність настанов, які властиві кожній особистості та направлені на саму особистість.

В. Семиченко визначає, що відчуття й усвідомлення професійного «Я» складається з: уявлень про свої особистісно-професійні особливості; їх самооцінки; знань для створення програм особистісного й професійного саморозвитку; звичних реакцій на вияв деяких власних професійних якостей; здатності до професійно-особистісного самостереження, самоаналізу і саморегуляції (Семиченко В. А., 2001, с. 44).

Атитюд виражає собою здатність особистості до активної діяльності. Настанова на професійну діяльність – це система ціннісних орієнтацій особистості, що утворена соціальними вимогами до професійної діяльності та яка формує здатність суб'єкта професійного розвитку до активної і творчої праці. Настанова формує стійку потребу особистості до ефективної діяльності; є смисловою настановою, яка змінюється в залежності загального та професійного розвитку.

Актуалізація настанови на професійну діяльність майбутніх керівників навчальних закладів у контексті формування професійної надійності, як педагогічної умови здійснювалась здебільшого під час проведення спецкурсу «Осно-

ви формування професійної надійності майбутніх керівників навчальних закладів». Завданнями спецкурсу було акцентування уваги майбутніх фахівців на усвідомлення важливості та значущості професії керівника, бачення себе в майбутній професійній діяльності; спонукання до накопичення професійних знань та оволодіння комплексом умінь і навичок.

Спецкурс сприяв мотивації й формуванню позитивного ставлення до навчально-пізнавальної діяльності та майбутньої професії. Під час лекцій студенти дізнавалися про: сутність професійної надійності; її значущість у формуванні компетентного фахівця, її компонентів і сучасні вимоги до керівників навчальних закладів; важливість мотивації до навчальної діяльності; необхідність постійної самоосвіти. Практичні заняття були орієнтовані на закріплення теоретичного матеріалу. Застосовувались активні методи навчання студентів (ділові ігри, круглий стіл, дискусії, заохочення, тренінги). У процесі самостійної роботи студенти готували повідомлення з професійної тематики, за допомогою вивчення додаткових літературних та інформаційних джерел, що сприяло розвитку професійно-значущих якостей майбутніх керівників навчальних закладів таких, як: лідерські якості, комунікабельність, емоційна усталеність тощо.

Отже, закріплення настанови на професійну діяльність майбутніх керівників навчальних закладів у контексті формування професійної надійності, дало змогу студентові адекватно усвідомлювати перспективу своєї майбутньої професії та тісний зв'язок набутих знань, вмінь і навичок під час професійної підготовки з надійним виконанням функціональних завдань та обов'язків майбутнього керівника навчального закладу.

Також, важливе місце у професійній діяльності фахівця посідають стійкі інтереси, вони є відносно закріпленими особливостями людини. На нашу думку, навчальний процес має бути спрямований на формування пізнавального інтересу майбутнього фахівця до обраної професії, що вимагає створення позитивної емоційної ситуації за допомогою ретельно підібраних та розглянутих прикладів з професійної діяльності керівника навчального закладу. Суттєвим у підготовці майбутніх керівників є організація сприятливого навчального середовища для реалізації студентами власного творчого мислення та створення ситуацій успіху, що сприятимуть кращому засвоєнню професійних знань, умінь та навичок.

Отже, на нашу думку, актуалізація настанови на професійну діяльність майбутніх керівників навчальних закладів у контексті формування професійної надійності, сприятиме цілісності поведінки студентів, внутрішній організованості та впорядкованості, послідовності та структурній стійкості дій, а також даватиме змогу студентові адекватно аналізувати зміст та значен-

ня майбутньої професії, підвищувати ефективність самовдосконалення.

Таким чином, у магістрантів виникає бажання діяти певним чином після засвоєння конкретної настанови, її поведінка залежить від загальної соціальної спрямованості та коригується цією настановою. Вважаємо, для здійснення підготовки професійно надійних керівників навчальних закладів необхідним є створення переконливого інтересу студентів до майбутньої професії, розкрит-

тя цілей та завдань цієї професійної діяльності у відповідності до соціальних вимог.

Висновки. Актуалізація настанови на професійну діяльність майбутніх керівників навчальних закладів у контексті формування професійної надійності залежить від освітнього рівня індивіду, системи його ціннісних орієнтацій та від загальної соціальної спрямованості. Вона є стійкою орієнтацією на засвоєння нових знань, вмінь і навичок та сприяє ефективній професійній діяльності.

Література

- Андреев В. И.** Педагогика: учебный курс для творческого саморазвития. – 2-е изд. / В. И. Андреев. – Казань : Центр инновационных технологий, 2006. – 608 с.
- Асмолов А. Г.** По ту сторону сознания: методологические проблемы неклассической психологии. М.: «Смысл», 2002. – 480 с.
- Бернс Р.** Развитие Я-концепции и воспитание / Р. Бернс; пер. с англ. – М.: «Прогресс», 1986.
- Курлянд З. Н.** Психолого-педагогічні умови формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів [Електронний ресурс] / З. Н. Курлянд // Наука і освіта. – 2008. – № 8, 9. – Режим до ступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/NiO/2008_8-9/pedagogika/kurl.htm.
- Полонский В. М.** Словарь по образованию и педагогике / В. М. Полонский. – М.: Высш. шк., 2004. – 512 с.
- Прангишили А. С.** Проблема установки на современном уровне разработки грузинской психологической школой. – В кн.: Психологические исследования, посвященные 85-летию со дня рождения Д. Н. Узнадзе. Тбилиси: Мецниереба, 1973.
- Семиченко В. А.** Психология личности. – К.: Видавець Ешке О. М., 2001. – 427 с.
- Узнадзе Д. Н.** Психология установки. – СПб.: Питер, 2001. – 416 с.
- Философский энциклопедический словарь** / [Гл. редакция: Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов]. – М.: Сов. Энциклопедия, 1983. – 840 с.
- Чхартушвили Ш. Н.** Некоторые спорные проблемы психологии установки. Тбилиси: Мецниереба, 1971. – 273 с.
- Ядов В. А.** О диспозиционной регуляции социального поведения личности / В. А. Ядов // Методологические проблемы социальной психологии. – М: Наука, 1975.

References

- Andreev, V. I.** (2000). Pedagogics: Training Course for Creative Self-development. Kazan: Centr innovacionnyh tehnologij (in Russian).
- Asmolov, A. G.** (2002). On the other side of the consciousness: methodological problems of non-classical psychology. Moscow: «Smysl» (in Russian).
- Burns, R.** (1986). Development of self-concept and education. (Trans). Moscow: «Progress» (in Russian).
- Chhartishvili, Sh. N.** (1971). Some of controversial issues in psychology of installation. Tbilisi, Metsniereba (in Russian).
- Il'ichev, L. F., & Fedoseev, & P. N., & Kovalev, & S. M., & Panov, V. G.** (Сп. Eds). (1983). Philosophic glossary. Moscow: Sov. Jenciklopedija (in Russian).
- Jadov, V. A.** (1975). On dispositional regulation of individual social behavior. In Methodological problems of social psychology. Moscow: Nauka (in Russian).
- Kurliand, Z. N.** (2008). Psychological and pedagogical conditions of forming of professional and pedagogical competence of future teachers. Nauka i osvita, 8,9. Retrieved from http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/NiO/2008_8-9/pedagogika/kurl.htm (in Ukrainian).
- Polonskij, V. M.** (2004). Dictionary for Education and pedagogy. Moscow: Vysshaja shkola (in Russian).
- Prangishili, A. S.** (1973). Problem of installation at a modern level of development of the Georgian psychological school. In Psychological investigations: a commemorative volume dedicated to the 85th anniversary of the birth of Узнадзе, D.N. Tbilisi: Metsniereba (in Russian).
- Semychenko, V. A.** (2001). Personality Psychology. Kyiv: Eshke O. M. (in Ukrainian).
- Uznadze, D. N.** (2001). Psychology of installation. St. Petersburg: Peter (in Russian).

В. В. Визнюк

УСТАНОВКА КАК ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ УСЛОВИЕ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ НАДЕЖНОСТИ БУДУЩИХ РУКОВОДИТЕЛЕЙ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Статья посвящена установке как педагогическому условию формирования профессиональной надежности будущих руководителей учебных заведений. Раскрыта сущность понятия «педагогическое условие». Проанализированы основные научные работы феномена «установка». Уточнено понятие аттитюда и освещена его роль в профессиональной подготовке будущих специалистов. Обосновано, что установка обеспечивает повышение уровня квалификации и способствует осуществлению качественной и эффективной профессиональной деятельности.

Ключевые слова: педагогические условия; профессиональная надежность; профессиональная подготовка; руководитель учебного заведения; установка.

V. Viznyuk

ATTITUDE AS A PEDAGOGICAL CONDITION OF FORMATION OF PROFESSIONAL RELIABILITY OF FUTURE HEADS OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The article reveals the actual problem of attitude as a pedagogical condition of formation of professional reliability of future heads of educational institutions. The urgency of the problem of formation of professional reliability of future heads of educational institutions is determined. A pedagogical condition of the professional training are specified. The definition of concepts «pedagogical conditions» by the future heads of educational institutions. The special attention is payed to the analysis of theoretic-methodological approaches to the problem attitude which are developed the psychologists of D. Uznadze school. The attitude in professional training as an crucial for the desire to succeed in careers of future heads of educational institutions are considered. The phenomenon attitude in social psychology was analyzed. The work analyzes the crucial in formation of professional self-concept for future heads of educational institutions. Defined that the attitude provides career training and contributes to the implementation of a quality and effectiveness of professional activity. The necessity in training of professional reliability of future heads of educational institutions to generate student's interest to future profession, to demonstrate the goals and objectives of this professional activity. Therefore, to prepare students for professional careers in the future active methods of teaching at the university are used. It is proved, that attitude as one of the conditions for the professionally-pedagogical training of future heads of educational institutions in pedagogical institution of higher education.

Keywords: attitude; head of the educational institution; pedagogical conditions; professional reliability; professional training.

Рецензенти

Курлянд З. Н. – д. пед. н., проф.,
Линенко А. Ф. – д. пед. н., проф.

Стаття надійшла до редакції 13.05.2014

УДК 378.4(477):35.077.1»18/19»

Н. А. Павинська

ВЕДЕННЯ ДІЛОВОДСТВА ЗІ СТУДЕНТСЬКИХ СПРАВ ЯК НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСПЕКЦІЇ В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIX – ПОЧАТОК XX СТОЛІТТЯ)

Представлено аналіз одного із напрямів діяльності інспекції зі студентських справ, а саме ведення діловодства в університетах України у період другої половини XIX – початку XX століття. Визначено перелік документів, які надавала інспекція студентам у визначений період (тимчасові посвідчення, довідки про благодійну поведінку, на отримання грошової допомоги та стипендії, квитки на проїзд тощо), які сприяли покращенню життя студентів.

Ключові слова: ведення діловодства; інспекція; студенти; студентські справи; університети України.

Вступ. Відповідно до чинної нормативної бази з питань вищої освіти в Україні відповідальність за організацію виховної роботи у ВНЗ покладається на ректора, проректора, декана. Головним завдан-

ням цих структурних підрозділів вищого навчального закладу є формування та вдосконалення суспільних норм, ідеалів, принципів, цінностей, правил поведінки студентської молоді.